

törmelék mutatkozik. Több edénytöredéket is találtunk, köztük egy török talpastál töredéket is.

MIKLÓS ZSUZSA

293. Tata, Fürdő út 24–26.

(Komárom-Esztergom megye)

Szondázó ásatást végeztünk azon a területen, ahová a korábbi kutatás a 11. századi alapítású bencés monostort tette. Az átvizsgált részen sem falakat, sem sírokat, sem pedig középkori leletanyagot nem találtunk. A lejtős sziklaaljzatot néhol 410 cm vastag újkor feltöltési réteg alatt találtuk meg.

PETÉNYI SÁNDOR

294. Tata, Porhanyóbánya

(Komárom-Esztergom megye) Pa

1999. június 18-án kezdtük meg a középső paleolit telep feltárását, amelynek anyagi fedezetét pályázatok útján sikerült kiegészíteni (NKÖM, Közgyűjteményi Főosztály).

Biztonsági okokból az idén is bányafákkal dúcoltuk ki a lelőhelyet, majd a külső környezet és a belső terület kitisztítása után mind a déli, mind pedig az északi oldalon folytattuk az in situ betöltődés bontását.

Az idén elsődleges célunk a település feltárása mellett a természettudományos vizsgálatokra történő mintavétel volt. Északi irányban a bontás során kialakított metszetfalban 4 réteget tudtunk elkülöníteni, amiből 2 cm-ként mintát vettünk geokémiai és szediment vizsgálatra, 4 cm vastagságban pedig kisemlős vizsgálatra. Hasonló mintavétel történt a déli oldalon is. Mind a két betöltődésből mintát vettünk röntgendifrakciós, paleomágneses és magnetosztratigráfiai vizsgálatokra is.

Az in situ betöltődés bontása során továbbra is nagy mennyiségű gyártási hulladék, típusos, szépen megmunkált kőeszköz (elsősorban kaparók, vakarók) és állatcsontok (a legnagyobb mennyiségben továbbra is mamut maradványai) kerültek elő.

A feldolgozás előkészítése érdekében az idén nemcsak a lelőhelyet, hanem az egész bányaudvart felmértük.

Az ásatáson részt vett dr. Sümegi Pál (KLTE, Debrecen), Homola István és Horváth Krisztina (KLTE, Debrecen), Tolnai Márton (JATE, Szeged) egyetemi hallgatók, meglátogatta dr. Kordos István.

CSEH JULIANNA – T. DOBOSI VIOLA

295. Tatabánya, 52. lelőhely

(Komárom-Esztergom megye) B, LT, A, Á

1998. óta folyik a Tarjáni-Malompaták partján elterülő lelőhely feltárása, amelynek során 1999-ben is több korszak telepobjektumait tártuk fel. Az Urnamezős kultúra időszakára az általánosan megfigyelhető (edényeket is tartalmazó) gödrök mellett több kemencét tártunk fel,

valamint a tavaly megtalált cölöpvázás ház további részletét. Erre a korra keltezhető még egy földbe mélyített, négyszögletes, tűzhely nélküli objektum, betöltésében bronztüvel, bronzkarikával és pecsételével. Környékén nagyon sok őrlőkövet találtunk. A tavaly megtalált földbe mélyített kelta ház további részleteit tártuk fel, oldalfalába két helyen kemence(?) mélyedt. A késői avar korra keltezhető egy szintén földbe mélyített, kemence nélküli, négyszögletes objektum a benne található jellegzetes edénytöredékek, perem belső felületén megfigyelhető fésűs díszítés miatt.

Az Árpád-korra egy objektum keltezhető, a földbe mélyített ház sarkában kőből épített kemencét figyeltünk meg.

LÁSZLÓ JÁNOS

296. Tatabánya, Dózsakert

(Komárom-Esztergom megye) B, LT, H, Á

1999. július 5-én kezdtük meg a Tatabánya-dózsakerti lelőhely feltárását, amelynek anyagi fedezetét pályázatok útján sikerült kiegészíteni.

Az ásatás során mintegy 1000 m²-nyi területet tártunk fel, melynek eredményeképpen sikerült meghatározni a 10. századi település K-i és D-i határát.

Ebből az időszakból mintegy 30 m hosszan nyomon követtük a települést keletről határoló 3-4 m széles és a mai felszíntől 1,2-1,3 m mély árokrendszer nyomát, amiből a 10. századi leletanyag mellett szórványosan korai bronzkori (Makó kultúra), késő bronzkori (késő Halomsíros és korai Urnamezős kultúra), kelta és 9. századi leletanyag is előkerült. Hasonló eredményt mutatott a korai telepet nyugatról, délnyugatról határoló árokrendszer is.

A 10. századi településhez tartozik egy lekerekített sarkú, téglalap alakú, ágasfás, szelemen szerkezetű kőkemencés ház, egy szabadtéri kemence és kisebb árkok. A házból jelentős mennyiségű kerámiatöredék (köztük fésűs hullámvonalkötegekkel, vonalkötegekkel és körömbenyomkodásokkal díszített fazekak, import kerámiák töredékei) állatcsontok (köztük egy nagyobb vízimadár csontjai), csonteszközök, orsókorongok, vaskulcs, s a 10-11. századra datálható lószerszámdísz került elő.

A települést övező árokrendszerekből a 9. század végére keltezhető emléanyag közül kiemelhető egy pecsételt díszítésű peremtöredék, fazekak, sütőharangok töredékei.

A 11. századra keltezhető egy kisebb, szintén négyszögletes, kőkemencés ház (teljes feltárása a magánkeretek miatt nem valósulhatott meg), s a 10. századi házba beásott gödör.

A korai bronzkori Makó kultúra emlékanyaga szórványosan minden szelvényben jelentkezett. A korszakhoz tartozik egy oszlopos szerkezetű ház agyagkemence omladékával, aminek nyugati, délnyugati felének egy részét a 10. századi árok elpusztította (a ház bontása során gazdag kerámiaanyag került elő), egy hamvasztá-

sos sír és négy gödör szintén gazdag leletanyaggal (közük a jellegzetes fazekak mellett belsődíszes tálak töredékei is).

A késő bronzkori, késői Halomsíros és korai Urnmezős kultúra időszakából is minden szelvényben került elő leletanyag, de a későbbi építkezésnek köszönhetően csak szórványosan, települési jelenség nélkül. A feltárt emlékek közül egy bronztű (megvastagodó végű, zeg-zug mintával díszített), egy ép bronznyílhegy és egy bronzcsipesz emelhető ki.

A feltárható terület nyugati és déli határán már csak újkori objektumok (sódernyerő gödrök, homoknyerő gödrök, dögkút, szemétgödrök) kerültek elő.

1999-ben a feltárható terület egészét feltártuk, további ásatásra már csupán a beépítetlen, illetve használaton kívüli kiskertekben van lehetőség.

A leletanyag a Tatabányai Múzeumba került.

Az ásatáson részt vett: Polgár Szabolcs, Száraz Csilla, Tokai Gábor, Horváth Anikó, Köhler Kitti, Csengeri Piroska, Richter Éva, Jordán Viktória, Nyíri Borbála, Jeney Rita, Bózsing Éva, Füredi Ágnes, Gergely Balázs, Molnár Attila, Gál Krisztián, Békei László, Tankó Károly, Báthori Gábor, Puskás Kolozsvári Frederik, Polgár Péter, Csiky Gergely, Péterváry Tamás és Szabó András egyetemi hallgatók (ELTE).

CSEH JULIANNA – VÉKONY GÁBOR

297. Tác, Gorsium

(Fejér megye) Ró

Lebontásra kerültek a LXX. épület (Alsó Pannónia császár-kultuszának Augustus-temploma) nyugati része fölött a korábbi években feltárt és dokumentált 4. századi épületmaradványok (LXXIII. és XCV. épületek). Másfelől a 265-285/775-780 szelvényekben kísérletet tettünk a templom nyugati nagyobb része fölött lévő közfürdő (XCII. épület) még fel nem tárt részének teljes feltárására. A teljes feltárást és dokumentálást az épület elbontása követte volna, megteremtve a templom teljes feltárásának lehetőségét. Az ásatás utóbbi programja nem volt megoldható. A fürdő keleti végét a feltárt szelvényekben nem értük el, a rendelkezésre álló teljes keret felhasználása is csak további helyiségek feltárását tette volna lehetővé. A feltárást előrehaladását ezen a területen egy gazdag freskóréteg is akadályozta, amely a fürdő alapozásának szintjén, egy 2-3. századi terrazzo padlón került elő.

A feltárást súlypontja a LXX. épület nyugati részének feltárására helyeződött át. A LXXIII. épület Ny-i zárófalanak lebontása lehetővé tette a fal alatt korábban megtalált LXX. épület kiszedett Ny-i falának feltárását. A fal az épület ugyancsak kiszedett É-i és D-i zárófaláig ért, ennek alapján feltehetővé vált, hogy a templom Ny-i zárófalát láthatjuk benne. A feltárást azonban nem igazolta ezt a feltevést. Egyrészt a kiszedett Ny-i fal keskenyebb volt, mint az É-i és a D-i, másrészt alapozási szintje sem egyezett a másik két fallal, 60 cm-rel magasabban

történt, alig 10 cm-rel a járósínt alatt. A csekély alapozás kizárta annak lehetőségét, hogy a templom tartófalát lássuk benne. Az alapozás mélysége és a falvastagság annak az eddig nem értelmezhető falnak a részévé tette, amelyet korábban a kiszedett É-i templomfalán belül találtunk, és amely a templom K-i, kiszedett osztófala előtt D irányban folytatódott. A korábbi feltárástban A-falként jelzett építmény a templomtérrel belül így három oldalon meghatározható volt, a D-i oldalon a nagy 4. századi gödör teljesen elpusztította. A szabálytalan négyzet alakú tér Ny-i fala 8,24 m, É-i fala 7,23 m, K-i fala 8,15, D-i fala 7,36 m hosszúságú volt.

Az A-fal tisztázása alapján a templom Ny-i zárófalanak a korábban a belső teret kettéosztó ÉNy-DK irányú kiszedett falat kell tekintetünk. Ezt a feltevést megerősítette a kis falcsont, amelyet eddig nem sikerült értelmezni. Ez a templom kiszedett É-i zárófalanak Ny-i végében maradt meg. A fal itt derékszögben, mintegy másfél méter hosszúságban D felé fordult el. A D-i zárófal Ny-i végében ugyanezt a kiszögellést kiszedett állapotban sikerült meghatározni. A templom homlokzatát tartó négy pilléren belül tehát nyitott tér – pronaos – következett, amelynek K-i oldalának közepén nyílt eredetileg a cellába nyíló bejárat. Ennek – a fal teljes kiszédése miatt – nem maradt nyoma. A bejárat előtt, a templom tengelyében az A-fallal határolt négyszögletes térség közepén egy kisméretű és sekély alapozású pillér töredéke maradt meg. A pillérnek nem lehetett tartó szerepe, esetleg kisebb szobor alapzatának tekinthető.

A templom teljes hosszát még nem sikerült meghatározni. ÉK-i sarka a 280/785 szelvény D-i tanúfala alatt várható. Ebben az esetben a Ny-i falsaroktól számítva hossza 26 m körül volt, a pillérsor vonalától számítva 30 m-re becsülhető.

A korábbi ásatás során két nagyméretű kerek beásás volt megfigyelhető. Ezek közül a keletebbre lévő az A-fal keleti oldalának déli felét semmisítette meg. A beásásban semmiféle jelenséget nem találtunk, a mély gödört még a 4. században visszatemették. A másik gödör a templom D-i falának egy részét és az A-fal D-i oldalát semmisítette meg. Itt, a templom és a katonai tábor szintje alatt, egy téglából épült négyszögletes kút került elő. Feltételezhető, hogy a közelben lévő 4. századi közfürdő (XCII. épület) számára kutatták fel a tábor-periódusban használt kút, amelyet a másik beásásban nem találtak meg. A kútban készített metszet arra mutat, hogy a 4. században itt is visszatöltötték a földet, a kút vízhozama valószínűleg nem volt megfelelő.

A templom homlokzatához tartozó nagy ÉNy-i pillér előtt a korábbi kutatás során egy falsarok került elő, amelyet ugyanolyan mélyre alapoztak, mint a templomfalat (+80 cm). E fal folytatását mind a templom Ny-i homlokzata előtt, mind az É-i oldalon a XCII. épület faláig 27,53 m hosszúságban megtaláltuk. A Ny-i oldalon egy ismeretlen rendeltetésű pillérig a fal 13,19 m hosszú. Feltételezhető, hogy a pódiumot zárta le, amelyen a templom épült.